

Inhoudstafel

1. Wat is een talenpaspoort?	3
2. Waarom talenpaspoorten maken met jouw leerlingen?	4
❖ Inzicht verwerven in het taalgebruik van leerlingen.....	4
❖ Interactie creëren en verhogen	5
❖ Taalbewustzijn verhogen	5
❖ Een veilig en positief klasklimaat.....	5
❖ Een veilig en positief schoolklimaat	5
3. Instructies voor talenpaspoorten.....	7
Taak1	7
Taak 2.....	7
Taak 3.....	8
Taak 4.....	9
4. Frequent gestelde vragen (FAQ)	10
❖ Wat kan ik achteraf met de paspoorten doen?.....	10
❖ Kan iedereen meedoen? Wat met ééntaligen?	11
❖ Kan ik zelf deelnemen?.....	11
❖ Naar een meertalige activiteit!	11
❖ Mijn leerlingen vinden het moeilijk om hun taalprofiel te laten passen binnen de categorieën.	11
❖ Wat moet ik zeggen wanneer leerlingen aangeven dat ze hun talen mengen?	12

1. Wat is een talenpaspoort?

Het talenpaspoort is een soort van mind map die leerlingen uitnodigt en uitdaagt om hun talenrepertoire te visualiseren.

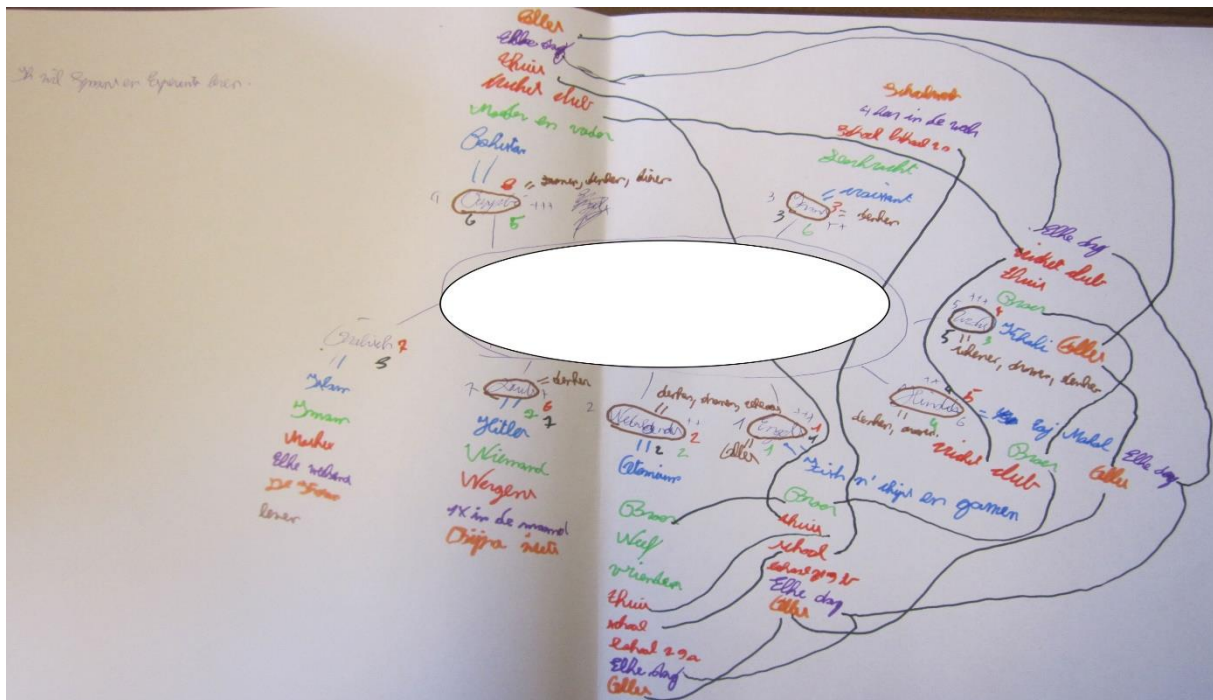

FIG. 1 ILLUSTRATIE VAN EEN TALENPASPOORT DOOR EEN LEERLING SECUNDAIR ONDERWIJS

Aan de slag gaan met talenpaspoorten is een activiteit waarbij je de leerlingen vraagt om te noteren welke talen ze gebruiken. Daarna voegen de leerlingen bijkomende informatie toe, zoals met wie ze de taal spreken, waar ze de talen spreken, waarvoor ze de taal gebruiken, enzovoort. Om ervoor te zorgen dat het talenpaspoort duidelijk en gemakkelijk te interpreteren is, geven we elk element een kleurencode (bijvoorbeeld plaatsen worden in het rood weergegeven).

Je kan ervoor kiezen om de instructies zelf voor te lezen aan de leerlingen of je kan hen het blad met instructies geven (geef hen één taak per keer). Als je de leerlingen zelf met de instructies aan de slag laat gaan, geef je hen de kans om zelfstandig na te denken en te werken. Het is een goed idee om de leerlingen een paar vragen te stellen na het uitvoeren van elke taak. Op die manier kan je controleren of ze het begrepen hebben en hen helpen om ontbrekende informatie aan te vullen.

TIP: Probeer niet te veel voorbeelden te geven tijdens het geven van de instructies. Jouw voorbeelden kunnen namelijk de instinctieve/spontane reacties van leerlingen

beïnvloeden. Het kan nuttig zijn om, zeker in het begin van de oefening, een gekleurde 'skeletmap' op het bord te maken zodat leerlingen kunnen zien hoe ze hun talenpaspoort moeten structureren.

Het is bovendien heel zinvol om leerlingen de tijd te geven om hun 'voorlopige versies' van de talenpaspoorten aan elkaar te laten zien. Via deze uitwisseling kunnen ze leren van elkaar. Door met de klas in discussie te gaan, horen de leerlingen hoe hun klasgenoten aan de slag gingen met de talenpaspoorten. Hierdoor kunnen ze nieuwe ideeën krijgen en dingen toevoegen aan hun paspoort die ze anders over het hoofd hadden gezien. Het is dus een goed idee om tijdens het creëren van het talenpaspoort gaandeweg met de volledige klasgroep te discussiëren over de verschillende elementen.

Merk trouwens ook op dat een talenpaspoort steeds 'voorlopig' is. Het talenrepertoire van kinderen (en volwassenen) is eigenlijk voortdurend in ontwikkeling. De manieren waarop kinderen in contact komen met andere talen zijn oneindig; het gaat veel ruimer dan klasgenootjes met een andere thuistaal. Denk ook aan: in de zomer vriendschappen sluiten op de camping met kinderen met een andere moedertaal, deel zijn van een (internationaal) netwerk om online te gamen, op het speelplein in de buurt, broer of zus die al een andere taal leert op school, de ouders die in functie van hun job een andere taal gebruiken, ... Het is daarom ook van belang om leerlingen de kans te geven om hun talenpaspoort bij te werken indien dit nodig blijkt.

2. Waarom talenpaspoorten maken met jouw leerlingen?

❖ Inzicht verwerven in het taalgebruik van leerlingen

Wij gebruiken taal op een complexe en veelzijdige manier in ons dagelijkse leven. Dit zorgt ervoor dat het als leerkracht uitdagend is om het talenrepertoire van je leerlingen in kaart te brengen. Door het werken met talenpaspoorten, kan je meer zicht krijgen op het talige leven van jouw leerlingen: Welke talen kennen ze? Wanneer en hoe gebruiken ze deze? Hoe voelen ze zich hierbij?

Onderzoek toont aan dat talenpaspoorten soms onbewuste processen blootleggen die aan de basis liggen van taalkundige repertoires. In een studie in België bijvoorbeeld bleek uit de paspoorten dat meertalige leerlingen de schooltaal niet alleen gebruiken op school maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld met vrienden, ouders en broers en zussen. Ook zagen ze dat leerlingen vaak verkiezen om Nederlands te gebruiken om te rekenen en te denken. Dat is niet geheel verrassend, aangezien zij bijvoorbeeld vaak hebben leren rekenen op school, waar Nederlands de voertaal is. De thuistaal van leerlingen werd dan weer meer gebruikt voor "emotionele" functies zoals dromen of geheimen vertellen. De

talenpaspoorten laten duidelijk zien hoe meertalige leerlingen hun taalkundige repertoires op een dynamische en flexibele manier gebruiken.

❖ Interactie creëren en verhogen

Het werken met talenpaspoorten biedt leerkrachten en leerlingen de kans om te praten over talige diversiteit. Leerlingen gaan meer met elkaar in interactie, leren over elkaars leven en ontdekken nieuwe vaardigheden en talenten in hun klas. De paspoorten zorgen ook voor mogelijkheden voor leerkrachten om met leerlingen te praten over hun taalrepertoire. Zo kunnen ze begrijpen wat het voor hen betekent om verschillende talen te spreken of te leren. Gesprekken kunnen starten vanuit een focus op de individuele leerling maar kunnen ook verder uitbreiden naar gesprekken over talige diversiteit in de maatschappij.

❖ Taalbewustzijn verhogen

Door het maken van talenpaspoorten, kunnen leerlingen de talen in hun repertoire op een duidelijke en overzichtelijke manier voorstellen. Dit zal hen helpen om hun 'taalbewustzijn' te verhogen. Met taalbewustzijn bedoelen we dat leerlingen meer bewust gaan zijn van de vormen en functies van taal. De klasactiviteiten focussen op attitudes ten opzichte van talen en op het verhogen van het bewustzijn dat het leren van talen kan verbeteren. Tevens helpen ze de leerlingen begrijpen hoe ze als meertalige leerlingen functioneren.

❖ Een veilig en positief klasklimaat

Taal speelt een belangrijke rol in het vormgeven van identiteit. Het maken van talenpaspoorten in jouw klas helpt jou en je leerlingen sommige dimensies van een meertalige identiteit te herkennen en ontdekken. Het biedt de kans om zowel de vele voordelen en mogelijkheden als de complexiteiten van het leven als een spreker van verschillende talen te begrijpen. Op die manier dragen de paspoorten bij tot het emotioneel welzijn van de leerlingen. Het is de bedoeling dat er een klasklimaat gecreëerd wordt waarin het individuele taalkundige repertoire van elke leerling verwelkomd en gewaardeerd wordt. Het bespreken van de individuele paspoorten in de klas is een opportuniteit voor leerlingen om hun klasgenoten van verschillende culturen en achtergronden te leren respecteren.

❖ Een veilig en positief schoolklimaat

De talenpaspoorten dragen niet alleen bij tot het versterken van een veilig en positief klasklimaat, maar op langere termijn kunnen ze ook een positieve invloed hebben op het ruimere schoolklimaat. Denk maar aan de mogelijkheden die het biedt om als leerkracht/team inzicht te verwerven in de context waarin een individuele leerling opgroeit. Initieel zal dit hoofdzakelijk gaan over de 'talige' thuiscontext, maar een klasdiscussie biedt kansen om het 'talige' aspect open te trekken naar de bredere context. Op deze manier kunnen talenpaspoorten ook op het niveau van de school

waardevol zijn en kunnen ze drempelverlagend werken bijvoorbeeld bij het opzetten van partnerschappen van ouders.

3. Instructies voor talenpaspoorten

Tijd: 1 tot 2 uur

Elke leerling heeft nodig: 1 blad A3 papier; gekleurde pennen om te schrijven (zwart, groen, rood, blauw, paars, oranje, roze)

Taak 1

A. Naam + talen

Schrijf jouw naam in het midden van een A3 blad (liggend).

Schrijf alle talen die je gebruikt rond jouw naam (je mag ook dialecten, geheime talen, uitgevonden talen ... opschrijven). Je moet een taal niet *perfect* spreken om hem toe te voegen aan jouw paspoort.

B. Mensen (groen)

Schrijf naast elke taal **met wie** je deze taal spreekt in het **groen**. Bijvoorbeeld: vrienden van je voetbalploeg, moeder, familie

C. Plaatsen (rood)

Schrijf naast elke taal **waar** je ze spreekt in het **rood**. Bijvoor

Taak 2

D. Hoe vaak? (paars)

Schrijf naast elke taal met **paars hoe vaak** je elke taal spreekt met verschillende mensen: *bijna nooit, soms, vaak, altijd*. Bijvoorbeeld: hoe vaak spreek je Nederlands met jouw moeder?

E. Waarover? (oranje)

Schrijf voor elke taal de **onderwerpen** waarover je praat in het **oranje**.

Bijvoorbeeld: "Ik spreek soms Nederlands met mijn moeder, wanneer we over school praten → je kan *school* in het oranje schrijven naast *Nederlands* - *moeder* - *soms*."

Taak 3

F. Functies (bruin)

Schrijf in het **bruin** naast elke taal (je kan de woorden naast meer dan één taal schrijven als je de volgende zaken in meer dan één taal doet):

- In welke ta(a)l(en) droom je? Schrijf **DROOM**
- In welke ta(a)l(en) denk je? Schrijf **DENK**
- In welke ta(a)l(en) vertel je een geheim? Schrijf **GEHEIM**
- In welke ta(a)l(en) wordt je ontdaan of boos? Schrijf **BOOS**
- Welke ta(a)l(en) verkies je om wiskunde te doen of te rekenen? Schrijf **WISKUNDE**
- In welke ta(a)l(en) spreek je tegen dieren? Schrijf **DIEREN**
- In welke ta(a)l(en) speel je? Schrijf **SPEEL**
- In welke ta(a)l(en) lees je? Schrijf **LEES**
- In welke ta(a)l(en) schrijf je? Schrijf **SCHRIJF**
- In welke ta(a)l(en) kijk je tv? Schrijf **TV**

G. Talen combineren (roze)

Voor een tweetalige is het natuurlijk om te mixen of twee talen tegelijk te gebruiken. Trek een lijn in het **roze** tussen **talen die je samen gebruikt.** Bijvoorbeeld, trek een lijn tussen Frans en Turks als je Frans en Turks mengt wanneer je met je grootmoeder praat. Schrijf op die lijn hoe vaak je deze twee talen samen in een conversatie gebruikt: *bijna nooit, soms, vaak, altijd.*

Taak 4

H. Sterktes

Zet je talen in de juiste volgorde voor elk van deze vaardigheden. Als je denkt dat je even goed bent in iets in beide talen, kan je ze dezelfde score geven.

- Gebruik **blauw** voor **spreken**. Schrijf **1** naast de taal waarin je het sterkst bent voor spreken. Schrijf **2** naast de taal dat het tweede sterkst is voor spreken, enzovoort.
- Gebruik **groen** voor **luisteren**. Schrijf **1** naast de taal waarin je het sterkst bent voor luisteren. Schrijf **2** naast de taal waarin je het tweede sterkst bent voor luisteren, enzovoort.
- Gebruik **rood** voor **lezen**. Schrijf **1** naast de taal waarin je het sterkst bent voor lezen. Schrijf **2** naast de taal waarin je het tweede sterkst bent voor lezen, enzovoort.
- Gebruik **zwart** voor **schrijven**. Schrijf **1** naast de taal waarin je het sterkst bent voor schrijven. Schrijf **2** naast de taal waarin je het tweede sterkst bent voor schrijven, enzovoort.

4. Frequent gestelde vragen (FAQ)

De instructies om een talenpaspoort te maken, zijn geen onveranderbaar gegeven: je kan ze aanpassen naargelang je eigen interesses, jouw voorkeuren en de situatie. Je kan vragen toevoegen, aanpassen of overslaan. Belangrijker nog, de paspoorten zijn voornamelijk een kans om een gesprek te starten met jouw leerlingen. Hieronder staan enkele suggesties om je op weg te helpen in je discussies over de paspoorten, om te onderzoeken wat je er achteraf mee kan doen en wat je eruit kunt leren. Je bent natuurlijk volledig vrij om zelf te kiezen hoe je met de paspoorten aan de slag gaat en de activiteiten naar jouw hand te zetten.

❖ Wat kan ik achteraf met de paspoorten doen?

Je kan zelf kiezen op welke manier je achteraf met de paspoorten aan de slag gaat. Je kan verschillende korte activiteiten doen zoals elke week één talenpaspoort voorstellen, Je kan er bijvoorbeeld elke week één aan de muur hangen en de leerling uitnodigen om het te presenteren aan zijn of haar klasgenoten. Denk bijvoorbeeld aan een 'sta op, zit neer'-activiteit om naar gelijkenissen tussen de verschillende talenpaspoorten te zoeken.

Je kan de talenpaspoorten ook gebruiken om statistieken te verzamelen in verband met de hele klas of op schoolniveau en deze meer in detail analyseren. Dat kan bijvoorbeeld in een Excel bestand. We ontwikkelden een template en handleiding voor de functies uit de talenpaspoorten. Het analyseren van de functies biedt je als leerkracht de kans om het talige repertoire van de leerlingen uit jouw klas te leren kennen en te ontdekken waarvoor de leerlingen een taal gebruiken. Welke taal gebruiken de leerlingen uit jouw klas om te spelen, te dromen, na te denken, met dieren te praten...? Ook voor wat betreft de verschillende vaardigheden (lezen, spreken, schrijven, luisteren) uit het talenpaspoort werd een template en een handleiding ontwikkeld. De leerlingen kregen de opdracht om hun talen in volgorde te plaatsen voor elke vaardigheid. Je zult merken dat sommige leerlingen zich veel sterker voelen in het spreken dan in het schrijven van hun moedertaal. Het is niet alleen een kans om te discussiëren over hun emoties (hoe voelen ze zich daarbij?) en voorkeuren (zouden ze graag beter willen leren schrijven?). Is er misschien een bepaalde taal die ze graag horen, ook al begrijpen ze er niet veel van?), maar al deze informatie is ook waardevol voor jou als leerkracht. Bijvoorbeeld, wanneer een leerling zich meer bekwaam voelt in lezen in zijn/haar moedertaal dan in de schooltaal, zou je dan overwegen om tweetalige woordenboeken te gebruiken in de klas? Of je zou kunnen onderzoeken hoe het paspoort verandert tussen het begin en het eind van het schooljaar?

❖ Kan iedereen meedoen? Wat met ééntaligen?

Het is de bedoeling dat het maken van talenpaspoorten een activiteit is voor de hele klas. Wanneer zogenaamde *ééntalige* leerlingen deelnemen, kunnen ze zich soms wat 'minder competent' voelen omdat ze niet zo veel talen spreken als meertaligen. Daarom leggen we nadruk op een aantal zaken tijdens de instructie en de klasdiscussies:

1. Leerlingen kunnen alle talen die ze kennen of gebruiken -inclusief dialecten- als deel van hun repertoire opschrijven. Ieder van ons is meertalig in die zin dat we allemaal woorden kennen in een andere taal.
2. Ze hoeven geen taal perfect te spreken om hem toe te voegen aan hun paspoort. Niemand van ons spreekt een taal perfect, we zijn allemaal taal aan het leren en dat is een proces dat nooit af is.
3. Het is mogelijk dat ze nu niet veel talen kunnen opschrijven maar binnen 5 of 10 jaar zal hun paspoort er helemaal anders uitzien. Dat is omdat taalrepertoires dynamisch zijn: mensen veranderen en groeien doorheen de tijd.

❖ Kan ik zelf deelnemen?

Ja, natuurlijk! Als de leerkracht deelneemt aan de activiteit en zelf zijn/haar eigen paspoort maakt, maakt dit de activiteit nog krachtiger. Het moedigt je aan om ook een kijkje te nemen naar je eigen taalgebruik en het verhoogt de interactie met je leerlingen, waarbij ze ook verschillen en gelijkenissen met hun eigen repertoire kunnen vinden.

❖ Naar een meertalige activiteit!

Talenpaspoorten gaan over het begrijpen en toejuichen van meertaligheid. En nog meer gaat het om het erkennen van leerlingen in hun competenties. Het competentiegevoel van leerlingen bevestigen, vormt immers een basisvoorwaarde om hun leermogelijkheden te bevorderen. Wat dacht je van de activiteit zelf meertalig te maken? Kijk wat er gebeurt als je leerlingen aanmoedigt om eender welke taal te gebruiken om hun paspoorten te maken en erover te vertellen. Heeft het een impact op de klasinteractie? Heeft het impact op hun competentiegevoel/eigenwaarde? Heeft het impact op hoe ze elkaars competenties percipiëren? Laat ze voor elkaar vertalen in de schooltaal en laat ze hun vaardigheden tonen!

❖ Mijn leerlingen vinden het moeilijk om hun taalprofiel te laten passen binnen de categorieën.

Het taalgebruik van mensen is zo complex en het kan moeilijk zijn voor leerlingen om hun taalrepertoire onder te verdelen in specifieke categorieën. Bijvoorbeeld 'school' kan vaak voorkomen in de talenpaspoorten zowel als een plaats als een associatie. Er zal wat overlapping zijn. Onthoud dat de paspoorten een opstap zijn tot conversatie. Ze zijn een middel eerder dan een doel op zich.

❖ **Wat moet ik zeggen wanneer leerlingen aangeven dat ze hun talen mengen?**

Wanneer leerlingen talen *mengen* of ze door elkaar gebruiken, wordt dit vaak als *fout* gezien en leerkrachten maken zich zorgen dat leerlingen hun talen verwarren met elkaar of geen vooruitgang zullen boeken in de schooltaal wanneer ze dit *doen*. Onderzoek toont echter aan dat dit gedrag eigenlijk heel normaal is. Het is zelden lukraak en laat vaak een behendig en strategisch gebruik van verschillende talen zien. Vaak getuigt het van een leerling die een probleem probeert op te lossen door gebruik te maken van zijn volledige taalrepertoire.